

Utvikling og bevaring i bysentrum – konflikter eller sammenfallende interesser?

**Hvor har forskningsfokus
ligget, og hvor trenger vi
mer kunnskap?**

Grete Swensen, seniorforsker, Norsk institutt for
kulturminneforskning, NIKU
grete.swensen@niku.no

3-delt disposisjon

1. Hva former synet på kulturminnene?
2. Kompakt byutvikling og vernediskursen
3. Forskningsstatus og forskningsbehov

Må det dreie seg om konflikter?

- ▶ Vanskelig forenelige interesser i en kommunal planhverdag?
- ▶ Dragkamp om sentrale arealer i bysentrum
- ▶ Gode boligpriser -> forsterker ønsket om å bygge tett og høyt
- ▶ Eldre bebyggelse mangler disse kjennetegnene

Et ytterst tids - og stedsavhengig spørsmål

- ▶ En serie eksempler på enkeltsaker med positivt utfall
- ▶ På linje med eksempler hvor det har blitt inngått kompromisser
- ▶ Stadig mer forståelse for at ivaretagelse av både utbygging og bevaring bidrar til å gi attraktive byer

Hva former synet på kulturminner?

- ▶ Kulturminneloven kan være fasinerende lesning – også for andre enn jurister og forvaltere
- ▶ Alle spor etter menneskelig påvirkning -> alt har et potensial som kulturminne
- ▶ Fungerer som en trakt: noe skal – og må – siles ut som viktigst

Alder har stor betydning i synet på kulturminner

- ▶ Før og etter reformasjonen (med vesentlige tillegg)
- ▶ Historisk er ikke en objektiv sannhet
- ▶ Middelalderbyen Tønsberg og stasjonsbyen Lillestrøm -> begge har historiske verdier
- ▶ Hvis lovteksten leses dogmatisk....
- ▶ kan mange historiske verdier på regionalt og lokalt nivå forsvinne
- ▶ For byer kan det få alvorlige følger

Byer – størrelser i kontinuerlig endring

- ▶ Byers kvintessens er deres «dynamiske natur" (Ripp og Rodwell 2015)
- ▶ Bevaring i slik kontekst kan/må innebære omforming
- ▶ Fragment kontra helhet
- ▶ Fra enkeltstående kulturminner ...
- ▶ til at hensyn til kulturmiljøer bør tillegges større vekt

Fortetting og kompakt byutvikling

- ▶ Spenninger mellom bykulturpolitikk og kompakt byplanlegging – en praksisoversikt' (artikkel publisert i PPR 2020)
- ▶ Målsetting å synliggjøre hvordan planlegging for en kompakt by samhandler med kulturminneforvaltning
- ▶ Den "kompakte byen" anses generelt å representere en bærekraftig urban form
- ▶ Transformasjon og omforming er imidlertid potensielt i konflikt med kulturminneinteresser

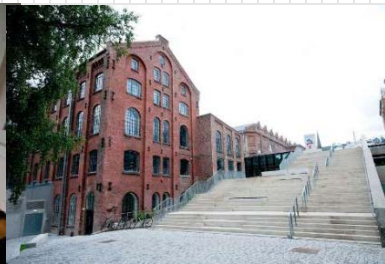
Manglende kobling mellom vern – og plandiskursen

- ▶ Sterkt forenklet kan vi si at det foregår to ulike diskurser
- ▶ I den første dominerer forholdet mellom arealbruk, markedskrefter og ulike miljøproblemer forbundet med fortetting
- ▶ Den andre diskuterer vern og trusler i forhold til bevaring – men sjelden i forbindelse med fortetting i by
- ▶ Integreringen av de to perspektivene har foregått forholdsvis sjelden
- ▶ Planforskere publiserer sjelden innenfor kulturminnefaglige tidsskrifter
- ▶ – og vise versa: Kulturarvforskerne vil heller publisere for egne fagfeller enn planforskere

Nye forhandlingsferdigheter nødvendig blant kulturminneforvaltere

- ▶ Praksis-oversikten: analyse av et utvalg nyere plandokumenter i Bergen
- ▶ En by med rik historie, men hvor fortetting prioriteres
- ▶ Kulturminneforvaltere under press
- ▶ Spesialistkompetanse og planleggingserfaring

Historiske urbane landskap – s.k. HUL

- ▶ Innenfor kulturminnediskursen har hensynet til Verdensarv-byer dominert
- ▶ Betegnelsen introdusert på UNESCO-konferanse (2005)
- ▶ Beskriver den negative effekten byutvikling har på verdensarvsteder
- ▶ Sektorbarrierer kan ha hindret HUL til å bli integrert fullt ut i diskursen omkring fortetting og kompakt byutvikling

Flest heterogene byer – miks av nytt, halvgammelt og gammelt

- ▶ Det heterogene kan også bidra til steds karakter
- ▶ Kulturmiljø-analyser i by
- ▶ Hva kulturmiljøer kan tjene på gjennom en omformingsprosess – og hva som kan stå på spill
- ▶ Slike utredninger er i ferd med å bli verktøy for kulturminneforvalterne når de skal gå i dialog med forvaltere/planleggere fra andre sektorer

Forskningsfokus innenfor bevaring

- ▶ Evaluering av kulturminneplaner
- ▶ Hvilke følger vil omorganiseringen og ansvarsendringer vedr. kulturminner få?
- ▶ Prøveordningen med flere kommunale byantikvarer

Hvor trenger vi mer kunnskap?

- ▶ Flere spørsmål enn svar....
- ▶ Har det egentlig blitt forsket nok på spenningsfeltet mellom vern og utvikling i by?
- ▶ Kanskje har vi behov for mer forskning med basis i tverrdisiplinær kompetanse?
- ▶ Det trengs å få igangsatt følgeforskning: Utprøving av nye virkemidler i kommunal byplanpolitikk
- ▶ Instituttprofil -> oppdrag -> forskning
- ▶ God kommunikasjon forbedrer bestillingskompetansen

